

Budapesti Levéltári Mozaikok

2021/21. szám (régi sorozat 48. szám)

DOI: [10.56045/BLM.2021.21](https://doi.org/10.56045/BLM.2021.21)

ISSN: 2939-6921

URL: <http://leveltarimozaikok.bparchiv.hu/2021/12/15/leveltari-mozaikok-48/>

GARAMI ERIKA

75 éves a forint

Az évforduló kapcsán korabeli naplórészletek idézésével kíséri végig a cikk a pengő hiperinflációját, a párhuzamosan forgalomban lévő többféle papírpénz háttérét. Bemutatja a megfeszített pénzkibocsátás és az új valuta előkészítésének körülményeit, kitér a nagy érdeklődéssel várt valuta bevezetésére többek között a Lúdas Matyi satirikus lap írásai, karikatúrai segítségével. Képet ad az első forint és fillér fém- és papírpénzekekről, valamint arról, hogyan fogadták kezdetben az új valutát.

Kulcsszavak: *1946, forint, pengő, hiperinfláció, stabilizáció, pénz*

1946. augusztus 1-jén vezették be törvényes fizetőeszközünket, a forintot. Az elmúlt bő másfél évszázad alatt ez a leghosszabb idő óta használt pénzünk. A pengő 20, a korona 34, az azt megelőző osztrák értékű valuta 35 évig töltötte be ezt a szerepet.

Bár a mai forint a 20. század közepén született, az első forintok története a középkorra nyúlik vissza. A jó minőségű, állandó értékű firenzei aranypénzt, a *fiorino d'oro*-t 1252-ben verték először. Neve az éremképre, a liliumra, s egyúttal a kibocsátó városra utal. A *florenus* hamarosan kedvelt fizetőeszközzé vált Európa-szerte. Magyarországon az első aranypénzeket, az aranyforintokat I. Károly (1308–1342), ismertebb nevén Károly Róbert bocsátotta ki 1325 körül. Évszázadokon át ez lett a stabil értékpénz az országban. A későbbi századokban forintnak hívták – többek között – Mátyás király aranypénzeit és az első magyar nyelvű pénzeket, az 1848-as Kossuth-bankókat is. 1946-ban a névválasztást hosszas vita előzte meg. A tallér nevet a dollárhoz hasonló hangzás miatt vetették el. A máriás név a Mátyás király óta a pengőig visszatérő érem-, majd bankjegykép miatt merült fel, ám ezt akkor klerikális asszociációja miatt utasították el. Végül az egykor stabilnak számító, sőt bizonyos értelemben nemzetközi pénzként funkcionáló aranyforint mintájára nevezték el az új pénzt forintnak. A váltópénz a korábbi pénzrendszerekhez, a pengőhöz és a koronához hasonlóan a fillér maradt.

Budapest Székesfőváros Törvényhatósági Bizottsága 1946. július 31-i, rendkívüli közgyűlését Szakasits Árpád elnök az alábbi szavakkal nyitotta meg: „*A mai rendkívüli közgyűlés nagyon jelentőségteljes esemény a főváros életében: a felszabadulás óta az első rendes költségvetésről lesz szó ezen a rendkívüli közgyűlésen. Ez az esemény azért is jelentős és fontos, mert a tárgyalás egybeesik az inflációs téboly utolsó napjával. Holnap már megjelenik a forint és valamennyiünk legjobb reménye szerint elkezdődik az újjáépítésnek igazi nagy korszaka.*”¹

Nagy reményeket fűztek az új pénz kibocsátásakor annak értékállóságához. A világtörténelem egyik legnagyobb inflációja után gondos előkészületeket követően vezették be. A második világháború utolsó időszakában, különösen az azt követő hónapokban addig soha nem látott pénzromlással kellett megküzdenie az országnak. A [havi 200 pengő fix](#) világa addig már régen a múlté volt. Beindult a bankóprés, egyre rövidebb időközönként egyre magasabb címletű bankjegyek kerültek forgalomba. Már 1944 végén elindult az az áremelkedés, amely a hiperinflációhoz vezetett. Amikor az ostrom után az emberek előmerészkedtek az óvóhelyekről, az árak sokkolták őket. Különösen az élelmiszerek körében tapasztalt közel 100-200-szoros drágulás emésztette fel a készpénzben megtakarított vagytonokat, az emberek kénytelenek voltak eladogatni értéktárgyaikat.

„*Most sikerült eladni húszezerért a bélyegalbumot, de ez is látszólag sok, mert rettentően felszöktek az árak, a zsír 600, cukor 50 pengő, szalonnát nem is lehet kapni. Ha így megy tovább, problematikus lesz, miből tudunk megélni?*”

A napló írójának 5 pengős órabér mellett kellett gazdálkodni.²

¹ Budapest Székesfőváros Törvényhatósági Bizottság közgyűlési jegyzőkönyvei. 1946.07.31. 183. p.

² 1945. június 3., Szebeny 2015. 233., 237. p.

„Szörnyű árak vannak. A napokban a hivatalban vettem ½ kg marhahúst 30 P-ért, igen olcsó a mai árak szerint, és 1 ½ kg lisztet 12 P-ért. Ott is mindent csak feketén lehet kapni, ha nem is annyira, mint a városban.”³

Az is megtörtént, hogy a megemelt közüzemi díjakat a különbözettel együtt visszamenőlegesen fizették meg.⁴

„Sajnos, a fizetés még mindig a régi (a segély csak most egyszer volt), sőt nekem január 1-től kezdve már a pótlékot is kapnom kellett volna, havi 100 P-t, de nem kapom. Az árak rettenetesek.”⁵

Még nehezebbé tette a beszerzést, hogy a drasztikusan növekvő árak ellenére alapvető élelmiszerek, így a cukor és a zsír is gyakran hiánycikkek voltak. Gyakorivá vált az órákon át hiábavaló sorban állás.

Több kísérlet történt az infláció fékezésére. Az egyik a bankjegydézsma volt. 1945 decemberében bizonyos címletekre háromszoros áron kellett érvényesítő bélyeget vásárolni. Ez a 75%-os bevétel mindössze tizenegy napig volt képes enyhíteni a pénzromlason.

1. kép. Az egyik címlet, amelyre háromszoros áron kellett megvenni az érvényesítő bélyeget. ([Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum, Lt. sz.KF 8883](#))

A hiperinfláció időtartama alatt 28 címletű bankjegy volt forgalomban. A nagy számokkal már az emberek nem tudtak számolni, színek alapján különböztették meg a pénzeket. 1946 májusában az egyszerűbb számolás kedvéért mil-, júliusban B.- vagyis a billió pengősöket vezettek be. A bankóprést a Pénzjegynyomda sem bírta kapacitással, normál

³ Az idézett levélrészletek Budapest Főváros Levéltára XIII.70. Dr. Pátkai György OTI-orvos családi levelezése és töredékes iratai (1944–1948) jelzet alatti irathagyatékból származnak. Nyomtatásban megjelentek: Géra 2020. 110. p. (Jelen levél: 1945. április 4. után)

⁴ 1945. május 27. Géra 2020. 138. p.

⁵ 1945. május 13. u.o. 129. p.

üzemmódban napi 25.000 darab jegyet, az infláció időszakában 1,1 – 1,2 millió darabot állított elő napi 24 órában. További nyomdák, a Piatnik Nándor és Fiai, a Klösz György és Fiai Nyomdai Műintézet, a Posner Grafikai Műintézetet, valamint rövid ideig az Állami Térképészeti Intézet és a Magyar Földrajzi Intézet vett részt a gyártásban. Mivel új pénzek tervezésére nem volt idő, a meglévő jegyeken hajtották végre a szükséges változtatásokat, illetve korábbi, akár meg nem valósult terveket használtak fel.⁶ A legmagasabb forgalomban előforduló címlet a Százmillió B.-pengős volt.

2. kép. A legmagasabb forgalomban lévő címlet: [Százmillió B.-Pengő](#)

Az Egymilliárd B.-pengőst kinyomtatták, de az új valuta bevezetése miatt már nem került forgalomba. A bankok „nullabiztos” könyvelőket kerestek. Budapest Székesfővárosnak az inflációs időszakra szóló zárlati kimutatása csak 1948. június 1-én jelent meg. Ebben a főszámvevői teendők ellátásával megbízott tanácsnok kiemelte: „A pénz értékének rohamos csökkenése ezeket a költségvetéseket már a kiadásuk idején túlhaladta, úgy, hogy ezek a költségvetésük összességükben tarthatatlanok voltak és a ténylegesen felmerült kiadásoknak a befolyt bevételekkel való egybevetésére mindenképpen alkalmatlanok.”⁷ Az üzemek 1946 első hét hónapjában választásuk szerinti számolási egységekben vezették a számadásaikat: pengőben, adópengőben, illetve vegyesen, mégpedig július 8-ig pengőben, utána adópengőben.

Törvényes fizetőeszköznek minősültek a bankjegyeken kívül 1944. szeptember 23-ától 1946. február 28-ig a Vörös Hadsereg Főparancsnoksága által kiadott, fedezettel nem rendelkező pengő értékre szóló jegyek. A szovjet katonák ezekkel fizettek a saját ellátásukhoz szükséges árukért és szolgáltatásokért. Az inflációt fokozta, hogy egyrészt a pénzjegyek mennyisége akkor nem volt ismert, másrészt hiába jelent meg parancsokban, rendelkezésekben, hogy a magyar és a szovjet pengő aránya 1 : 1, a szovjet katonák könnyedén a hivatalos ár fölé tudtak ajánlani. Később pedig a Magyar Nemzeti Bankot kötelezték, hogy a beszolgáltatott jegyeket névértékben saját, nemesfémmeel fedezett bankjegyekre váltsa be. A kettős árfolyammal szemben a hatóságok tehetetlenek voltak. Az alapvető termékek árát hatóságilag maximalizálták. Például 1945. február elején egy vidéki városban 1 kg kenyér hatósági ára 80

⁶ Helbing 1946. 96–97. p.

⁷ Budapest Székesfőváros zárlati kimutatása az 1945. évről és az 1946. január 1-től július 31-ig terjedő számadási időszakra. Bp., 1948, Központi Városháza. 39. p.

fillér volt, a feketepiaci 4–10 pengő; a vajé 9,80, illetve 100–120 pengő; a cukoré 2,10, illetve 150–200 pengő, a tojásé 24 fillér, illetve 2,50–4 pengő.⁸

Ezeken kívül helyi szükségpénzekkel, pénzhelyettesítőkkal, utalványokkal,⁹ külföldi valutákkal, – mindenekelőtt dollárral –, aranypénzekkel, elsősorban Napóleon 10 és 20 frankosokkal, arannyal, törtarannyal fizettek az emberek.¹⁰ Hiába volt sok és sokféle pénz a forgalomban „*pénzért már semmit sem akarnak adni, sóért, gyufáért, ruháért, fehérneműért is napról napra szöknek az árak.*”¹¹ Nehezen volt értelmezhető az árak időnkénti – és rövid ideig tartó – csökkenése is.¹² A tojás kezdte egy általános egyenértékes szerepét betölteni, akár egy újság árát is a fejlécen tojásban adták meg.¹³ Előtérbe kerültek a cserekereskedelem értékesnek tartott termékei, főleg élelmiszerek és cigaretta, ahogyan ezt az 1946. január 27-én a Ludas Matyi vicce is bizonyítja:

„– *Ha egy méter flanell ára százezer pengő s egy ruhához négy méter és harminckét centi kell, mennyibe kerül két ruhára való?*
– *Akkor hét dollár, vagy ha cserélni tetszik: két liba és öt kiló liszt.*”¹⁴

1945 folyamán már az élelem jelentős része vidékről a fővárosba került,¹⁵ mégis az év végére a főváros élelmezése olyan súlyossá vált, mint az ostrom utáni hetekben volt.

„*Kétségbeesetten számolom veszedelmesen fogyó pénzünket, arra gondolva, micsoda hihetetlen összegeket költünk ennivalóra, és mégis milyen hitvány koszon élünk, és folyton éhesek vagyunk.*”¹⁶

Az egy főre jutó kalória, különösen a csecsemőké nemzetközi összehasonlításban is szomorúan alacsony volt.

1946. január 1-jén bevezették a folyamatosan változó értékű „sima” pengő mellé viszonyítási számként az adópengőt az adók, a közüzemi díjak, bankbetétek és hitelek egységes valorizálására. Nem szánták fizetőeszköznek, nem állt mögötte nemesfém vagy deviza fedezet. Az aznapra érvényes, a kiskereskedelmi árak alapján kalkulált indexszámot a kétféle pengő között a Magyar Rádió és a *Szabad Nép* közölte. Kezdetben az adópengő beváltotta a hozzáfűzött reményeket, ám később az adópengő is a sima pengőhöz hasonlóan inflálódni kezdett, ahogy a *Ludas Matyi* 1946. április 21-i száma is megénekelte:¹⁷

„*Adópengő, adópengő,
Hozzád szól e dal e zengő,
Ambíciód mondd csak hol jár?
Úgy emelkedsz, mint a dollár.*”

⁸ Dobrossy 2002. 183. p.

⁹ A budapesti élelmezési kölcsönjegyekről bővebben ld. [Garami 2020](#).

¹⁰ A folyamat már 1944 őszén érezhető. Ld. pl. Anka naplója 2002. 155. p.

¹¹ 1945. május, Géra 2020. 133. p.

¹² 1945. április 9., Szebeny 2015. 187. p.

¹³ *Csongrádi Dolgozók Szava*, 1946. július 9. A lap ára 1 tojás

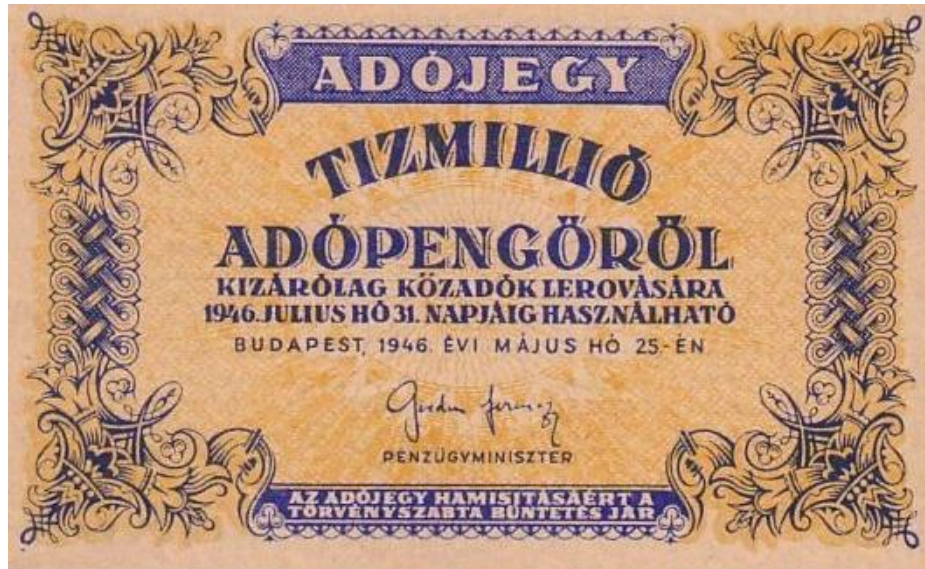
¹⁴ *Ludas Matyi*, 1946. január 27., 7. p.

¹⁵ „*Rohamosan drágul minden és fogy, mert mindent Pestre visznek. Hús meg már alig kapható, zsír sem.*” Pécsen írt levél, 1945. április, Géra 2020. 119. p.

¹⁶ 1945. június 3., Szebeny 2015. 235. p.

¹⁷ Hidvéghy Ferenc: Óda az adópengőhöz (részlet). *Ludas Matyi*, 1946. 04. 21., 7. p.

Amikor a lakosság észrevette, hogy az adópengő értéke is romlik, felmondták a bankokban az a kormányzat által korábban nagy erővel propagált adópengőre szóló betéteket. Július 24-étől a béreket is adópengőben határozták meg. Nyomtatott formában adópengő-adójeget néven május végétől szeptember 30-ig voltak forgalomban, amelyeket következő év január 30-ig lehetett beváltani a jegybanknál. A sima pengővel ellentétben az adópengő-adójegek esetében valódi váltás volt.

3. kép. [Adópengő-adójeget](#)

„A papírrongyok, amiket akkor pénznek neveztek, a délelőtt néhány órájában, csillagászati számjegyek alakjában, kifejezhetetlen, billiók értékjelzéssel cseréltek gazdát. A háziasszony reggel elsietett az alkalmi uzsorához, a pénzváltóhoz, a letétbe tett jeggyűrűjéből eladott néhány grammot és a papírral, amit kapott, loholva inalt a vásárcsarnokba, ahol déli tizenkettőig élelmiszert adtak a jancsibankóért – a tőzsde déli záróárfolyamának időpontja volt a mágikus határvonal, amikor a pénz aznapi értékjelzése megszűnt, mert a dollárt vagy az aranyat néhány milliárddal vagy éppen billióval többre értékelték, mint reggel, a nyitás pillanatában.”¹⁸

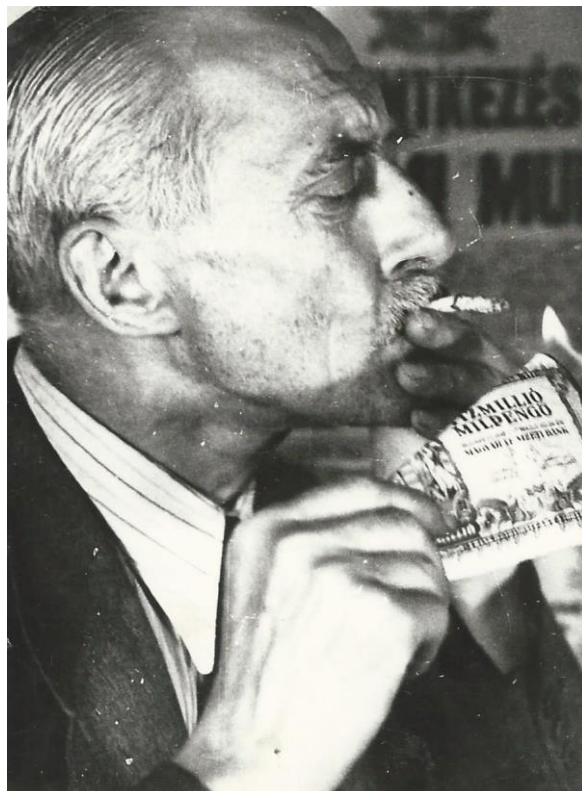
Gond volt a váltópénz is, a kereskedők a számukra kedvezőbb módon és árfolyamon adtak vissza. Bizonytalanság volt még a szakemberek körében is, melyik pénzt mikor, milyen értékben kell és lehet elfogadni. Egyre nagyobb teret hódított a batyuzás, a spekuláció, az üzérkedés, a feketézés és a cserekereskedelem, s nemcsak a nyereszkezők körében.¹⁹

1946 februárjában merült fel az új valuta bevezetésének gondolata, s május 21-én a minisztertanács ülésén született meg a döntés. A stabilizáció előkészítését a Magyar Kommunista Párt irányította. Az augusztus 1-jei nap tudatos döntés eredménye. Varga István közgazdász, az adópengő-rendszer kidolgozója javasolta, azzal az indoklással, hogy aratás és jelentős árukészletek felhalmozása után könnyebb lesz elfogadtatni az új pénzt. 1946. július 9-én az adópengő-adójeget pénzfunkcióval ruházták fel, a sima pengő szó szerint már csak

¹⁸ Márai 2014. 337. p.

¹⁹ 1945. március 24., Szebeny 2015. 177. p.

papíron létezett, olyan papíron, ami akár még többet is ért, mint a rányomtatott érték. Az árak 15 óra alatt duplázódtak meg, 10-én 11 óra alatt, azaz 348,46%-os volt a pénzromlás.

4. kép. Tízmillió milpengőssel gyűjt cigarettára egy férfi.
([Magyar Kereskedelmi és Vendéglátóipari Múzeum, Lt.sz. VF_8232](#))

„Ez az adópengő és a pénzügyek! Ebbe bele fogunk örülni. Nem lehet egyáltalán vásárolni. Reggel ½ 7-kor lemegyek a piacra, ott még csak akad áru, de még reggel nem tudják az árakat, csak 8 óra után állapítják meg. Üresen jövök haza.... délelőtt – bár szigorúan meg van tiltva – egymás után kiszökünk /a vásárcsarnokba/ hogy mégis meg tudjuk venni a másnapi főzeléket.”²⁰

A munkáltatók hetente, később hetente többször fizettek bért. A családtagok a gyárak, hivatalok kapujában várták a dolgozót, hogy azonnal rohanhassanak a piacra élelmiszert venni. Az utolsó drágulási hullám júliusban következett be, amelyet a korabeli politikai vezetés mesterségesen fokozott, például az áruk visszatartásával, hogy a forint bevezetése után árubőséget szimulálva biztosítsák az új valuta sikerét. Ez tovább fokozta az inflációt. A Gazdasági Főtanács szerdánként megállapította a béreket és kalóriát, a kereskedelemben már a következő napok várható emelkedését is beleszámították. A szabadáras termékek ára emelkedett a legmeredekebben, közöttük a hiánycikknek számító a cukoré és zsiradékoké.²¹ 1946 nyarára a pengő minden addigi pénzfunkcióját elveszítette, kiszorult a forgalomból.

Magyarország aláírt békeszerződéssel még nem rendelkezett a stabilizáció idején. Az ország aranytartaléka pedig amerikai zár alól felszabadulva még úton volt Budapest felé. Július végén az infláció mértéke 3,81 x 1027 volt. A forintot a pengővel és koronával ellentétben nem

²⁰ 1946. július 8., Géra 2020. 208. p.

²¹ [Tabi László: Tájékoztató a zsír áráról. Előadja: Kazal László.](#)

törvény, hanem miniszteri rendelet vezette be. 1 forint 4 x 1029 simapengővel vagy 200.000.000 adópengővel volt egyenlő. A forgalomban lévő 47,4 quadrillió pengő értéke 0,01 fillérnek felelt meg. Az augusztus 6-án Budapestre visszaérkező bruttó 33 tonna aranytartalék 374.000.000 forintot ért. 1 forint 0,0757575 gramm színarannyal, azaz 1 kg arany 13.210 forinttal, 1 USA dollár 11,74 forinttal volt egyenlő.²² A forint jogilag 1982-ig volt aranyalapú valuta. (A gyakorlatban csak rövid ideig.) Előírás szerint legalább 25% aranyfedezetet kellett biztosítani az új forintoknak. A 1946 év végén 33,79%-os, egy év múlva 24,47%, 1948 végére pedig már csak 20,88%-ot ért el az aranyalap. A bankjegymennyiséget 1 évig 1 milliárd forintban maximálták, ami nem volt kivitelezhető. Az egy főre jutó bankjegyforgalom az év végéig alig haladta meg a 100 forintot.

A fém pénzek 1945 végével hivatalosan is megszűntek forogni, de a félretett ezüst 5 pengősök még mindig értéknek minősültek.²³ Új fém pénzek verésére már 1945 októberében kapott megbízást az Állami Pénzverő. A verőtövekhez és vezérszerszámokhoz szükséges acélt az épülő Kossuth hídhöz használták fel, így a hiányt kilőtt német tankok tengelyéből esztergálták. A pénzek alapanyagát szakadt távvezetékek alumíniuma és a Weiss Manfréd-gyár rézkészlete adta. 1946-ban magas ezüsttartalommal, Kossuth-portréjával szintén a stabilitást és a forint iránti bizalmat erősítő ezüst 5 forintost bocsátottak ki. A gazdasági viszonyokra kifejezően utal a peremirat: A MUNKA A NEMZETI JÓLÉT ALAPJA. Visszatértek a fillérek is. A stabilizáció kezdetén a fém pénzek mennyiségét 70 millió forintban maximálták, de ezt a pénzforgalom igényei miatt 84 millióra kellett emelni, majd további emelések következtek.

A stabilizációt ismertető visszatekintő írások az augusztus 1-jei helyzet ismertetésével gyakran véget is érnek. Bár a stabilizáció sikeres volt, a csoda azonban nem tartott sokáig.

*„Nagy volt az örömünk, most vagy egy héttel tele volt a piac gyönyörű áruval, lehetett vásárolni tülekedés nélkül, már csak annak, akinek pénze volt, de az nem volt senkinek, most már van, de most üres a piac. Kár, hogy megszűnt a cserekereskedés.”*²⁴ Ez utóbbit a kormányhatóságok a főváros kérése ellenére megtiltották.²⁵ Kevés volt a pénz, az emberek mindössze 20–60 forint előleget vettek fel, és a kereskedőknél sem volt ekkoriban elegendő forint mennyiség. *„Mi, amikor ránk köszöntött az a pár napos bőség, könnyű szívvel vettünk, mert akkor jött be a forint, és nem kapott senki pénzt.”*²⁶ Szeptember végéig hivatalosan is lehetett adópengővel fizetni, de a többi fizetőeszközt, például az aranyat²⁷ is használták tovább nemcsak áruk, de szolgáltatások fizetésére is, akár illegálisan is. A lakosság várta a forintot, a valutákat, a dollárt, a frankot, a márkát és az aranyat vagy szívesen, vagy kényszerből forintra váltotta.

A főváros vezetése úgy ítélte meg, hogy a vidéken kialakult magas árak veszélyeztetik Budapest közellátását. *„Ha vidéken a termelői ár megközelíti, sőt meghaladja a budapesti fogyasztói árakat, akkor az áru Budapestre nem jön fel.”*²⁸ Leszállították a vásárcsarnokokban a termelők helypénzét, megszervezték az élelmiszerek fővárosba szállítását. Ennek következtében a vidékiek kerültek hátrányba, magasabb lett az árszínvonal, hiányuk lett

²² A német márkát 0,12 Ft, az angol fontot 29,35 Ft, az osztrák schillinget 0,17 Ft-os hivatalos árfolyamon jegyezték. A monetáris aranyvonat újtáról ld. Garami 2013.

²³ 1946. január 6. és július 3. Géra 2020. 178, 207. p.

²⁴ 1946. augusztus 10., Géra 2020. 210. p.

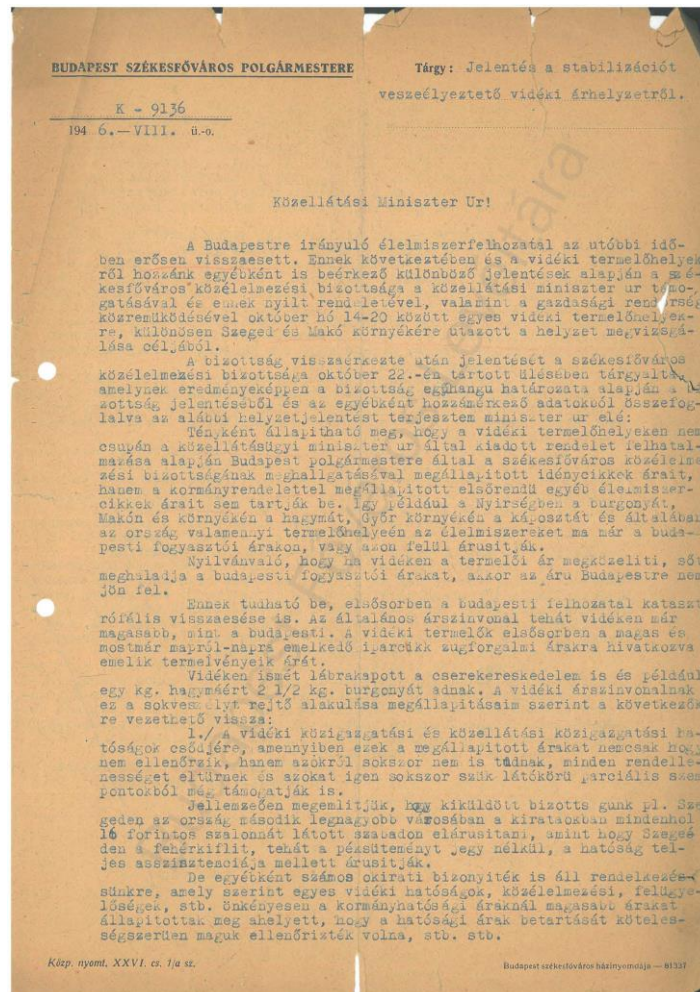
²⁵ BFL XIV.52. Gámenczy Béla iratai. 2. doboz. Jegyzőkönyv a polgármesteri VIII. ügyszabály 1946. augusztus 7-I ülés, 1.

²⁶ 1946. szeptember 27., Géra 2020. 216. p.

²⁷ 1946. augusztus, Géra 2020. 213. p.

²⁸ BFL XIV.52. 2. doboz. Budapest Székesfőváros polgármestere a közellátási miniszternek a stabilizációt veszélyeztető vidéki árhelyzet tárgyában. 1946. október 23., K. – 9136/1946. – VIII. ü.o.

élelemből. Ugyanez a helyzet alakult ki a vidéki városokban és vonzáskörzetükben, ott, ahol a terület élelmiszert nem termelt, csak fogyasztott, és az élelmezést csak az ország más területeiről történő átirányítással lehetett megoldani. Piacra dobták az addig tudatosan visszatartott készleteket, például burgonyát,²⁹ amit hatósági áron alul jegyre osztottak a lakosságnak. Sok helyen nem tartották a kormányrendelet által megszabott árakat.³⁰ Az exportengedéllyel rendelkezők magasabb összegeket tudtak ajánlani, ezzel felhajtották az árakat. A termelők a magas iparcikk árakra, sőt, zugárakra hivatkozva állapították meg saját árakat a kormányzat által megállapítottak felett. Össze már súlyossá vált a helyzet.

5. kép. Budapest Székesfőváros polgármestere a közellátási miniszternek a stabilizációt veszélyeztető vidéki árhelyzet tárgyában (BFL XIV.52. 2. doboz, 1946. október 23., K. – 9136/1946. – VIII. ü.o. 1–2.)

Nagy vitákat okozott a szakemberek körében, hogy a stabilizációt, az új pénz bevezetését külföldi hitelek segítségével vagy anélkül hajtsák végre. Végül csak belső forrásokra támaszkodtak. A pénzkibocsátás csak egy eleme volt a stabilizációnak, az a gazdasági élet minden területére kiterjedt, különösen három fő területre: megfelelő mennyiségű árukészletet próbáltak biztosítani, az államháztartás szanálási programját és új ár- és bérrendszert alakítottak ki központilag. Kiindulópontnak a búza árát vették alapul, a béreknél

²⁹ U.o., Jelentések, kimutatások 1945–1951. 1946. július második fele.

³⁰ U.o., Jelentés Budapest Székesfőváros polgármesterének, K. – 9136/1946. – VIII. ü.o.

pedig az utolsó békeév, 1938 adatait. Az első hónapokban tudatosan teremtettek pénzsűkét, deflációs politikával a vásárlóerőt és az árualapot igyekeztek egyensúlyban tartani, valamint a még a lakosságnál maradt aranyat és valutát ily módon beváltásra kényszeríteni. Az új pénzt három módon vezették be: pénzkibocsátással például bérek kifizetésével, magánhitel nyújtásával, valamint valuta és arany beváltással.

A hazai árarányokat tévesen rögzítették, így mind az új árak, mind a bérek elszakadtak a világszintű áraktól. Többféle ár létezett egyidejűleg: a hatóságilag szabott ár, a jegyes, vagyis jegyért kapható áruk ára, a szabadpiaci és a feketepiaci ár. Az augusztusban megszabott árak már néhány hónap múlva drasztikusan emelkedtek. Gyakoriak voltak az árrendezések és a félelem az árak meredek emelkedésétől, amelyre még mindenki jól emlékezett. Másfél év alatt a lakosság megtapasztalhatta mind az árubőség – pénzhiány, mind az áruhiány – pénzbőség problémáját.

Biztosítani kellett az árukészletet, amelyet részben a megkérdőjelezhetően működő West-Orient Nemzetközi Kereskedelmi Kft.-n keresztül aranyért és devizáért behozott importárúk biztosítottak. Exportképes magyar árut, például dohányt exportáltak hiánycikkéért vám- és adómentesen a hatóságok és a politikai vezetők tudtával.³¹

Kimutatás
a költött és szabadforgalmi árak alakulásáról 1946. aug. 1-én és 1947. április 10-én.

Árucsoport	Mértékegység	Az árak		Árucsoport	Mértékegység	Az árak	
		1946. aug. 1-én	1947. IV. 10-én			1946. aug. 1-én	1947. IV. 10-én
Székelyszar	kg	920-1380	880	Tej	kg	48	92
Molaj	l	750-1125	570	Árnyékos paprika	kg	38	150-180
Árnyékos	kg	480	1100-1400	„Sárga	kg	38	100-160
Árnyékos	kg	600	1000-1300	Vöröshagyma	kg	48	280-380
Árnyékos	kg	720-840	900-1400	Fekete hagyma	kg	48	1100-1300
Árnyékos	kg	840	1100-1400	Kaliforniai	kg	38	200-500
Árnyékos	kg	960	1100-1400	„Sárga	kg	38	100-1700
Árnyékos	kg	1080	500-600	„Vörös	kg	38	100-2000
Árnyékos	kg	1200	1500	Párizsi	kg	63	900-1100
Árnyékos	kg	1320	2600-3600	Párizsi	kg	52	550-850
Árnyékos	kg	1440	1600-2200	Gomba, kócsok	kg	60-1100	1000-2200
Árnyékos	kg	1560	160-48	„Sárga	kg	49-68	700-2400
Árnyékos	kg	1680	1200-1150	Fekete paprika	kg	4000-5000	1200-3200
Árnyékos	kg	1800	1000	„Sárga	kg	184-200-220	1100-1800
Árnyékos	kg	1920	70-200	„Sárga	kg	760	760
Árnyékos	kg	2040	600-650	„Sárga	kg	1140	1140
Árnyékos	kg	2160	2100-2500	„Sárga	kg	1000	350-350
Árnyékos	kg	2280	400	„Sárga	kg	1000-1400	1600-1800
Árnyékos	kg	2400	900				

Prizma
székelyi

* Költött ár ~ Szabadforgalmi ár;
 x Jegyes ár ~ xx Állami tulajdonú vállalatoktól szabadforgalmi ár;
 xxx S. p. p. (Költött) 200 1947. máj. 1-én.

Budapest 1947. ápr. 10. A
 J. Garami
 igazgató

6. kép. Kimutatás kötött és szabadforgalmi árak alakulásáról 1946. augusztus 1-én és 1947. április 10-én (BFL XIV.52. 2. kisdoboz)

³¹ Ausch 1958. 130. p.

Akadtt olyan termék, amelynek nem változott az ára, sőt, olyan is, amelynek csökkent, így a kenyér, a vaj, a túró hatósági ára lett alacsonyabb. Annak ellenére, hogy az inflációt mindenképp igyekeztek megakadályozni, az árak emelkedését mégsem tudták megállítani. Az első időszakban még gyakran számoltak fillérben három- akár négyjegyű árak esetén is, például a só ára kezdetben 184 fillér volt, később azonban már 1 forint 84 filléreként jelölték. A villamoson az átszállójegy ára eredetileg 1 forint lett volna, de a filléres árak láttán 90, majd 80 fillérré csökkentették, a vonaljegyvet 60 filléresre tervezték. Végül az átszálló 70, a vonaljegy 50 fillér lett.³² Ugyanígy a *Ludas Matyi* 1946. augusztus 4-én 300 millió adópengőbe, az augusztus 11-től szeptember 1-ig 1 forintba, utána 70 fillérbe került.

7. kép. A *Ludas Matyi*, 1946. augusztus 4-i számának címlapja

Szabályozták és korlátozták a fogyasztást és a hitelrendszert. Csökkentették a bérszintet, a nyugdíjakat, a lakbéreket és a szolgáltatások árát. A fizetéseket az 1938-ashoz képest átlagosan 50, a korábban jól keresőké 60–70, míg a munkásokét 30–40%-kal. Az árakat, közüzemi díjakat, a szolgáltatások értékét és béreket tervszerűen, a korábbi infláció adataitól függetlenül állapították meg, így a bérek nagy szórást mutattak. Tudatosan alacsonyan tartották az életszínvonalat. Bizonyos árukra további három évig jegyek és pótejegyek rendszere volt érvényben, köztük olyan termékekre is, amelyeket korábban nem érintette a jegyrendszer,

³² „A forint- valutának nem szabad azt jelentenie, hogy a forint lesz a legkisebb számolási és fizetési egység. Igen nagy jelentőséget tulajdonítok azért a polgármester úr ama bejelentésének, hogy a villamosjegy árát egy forint helyett fillérekben akarja megállapítani.” Felszólalás Budapest Székesfőváros pénzügyi szakbizottsága ülésén. 1946. július 30-án. *Fővárosi Közlöny* 35. szám, 1946. augusztus 17.

amely az ötvenes években ismét visszatért. A forint védelmében számos rendszabályt hoztak. Nagyon szigorú büntetéseket helyeztek kilátásba feketezés, csempészet, üzérkedés és általában a forint elleni megnyilvánulások esetére. Az árak ellenőrzésére a lakosság köréből Forintvédő Bizottság alakult, a spekulánsok és a feketézők ellen pedig felállították a Gazdasági Rendőrséget.

8. kép. Tízforintos bankjegy előlapja

9. kép. Tízforintos bankjegy hátlapja

A forint első időszakának vitathatatlan sikere meglepetésként hatott. A stabilizáció sok politikai, gazdasági, pénzügyi előkészítés és rendelkezés együttesen eredményezte. A pozitív fogadtatás egyik kulcseleme az augusztus elején mesterségesen teremtett árubőség volt. Emelték a fejadagokat, megszűnt az áruhiány és a gyors drágulás. A sikerhez a propaganda is hozzájárult: az újságok, a rádió, a plakátok, a filmhíradók³³ az új, stabil pénz előnyeiről számoltak be. Külföldi segélyek, főleg az UNRRA,³⁴ a svéd, a dán, a svájci segély, valamint a különböző egyházak támogatásai is nagy segítséget jelentettek. A Szovjetunió amellet, hogy rendkívül magas jóvátételi terheket rótt az országra, kölcsönöket nyújtott (például gabonakölcsönt), illetve a jóvátételi kötelezettségek átütemezésével segített. Visszatért a lakosságnak a fizetőeszközbe vetett bizalma. A „magyar valutacsoda”, a forint bevezetése végül sikertörténet lett, fennállásának története immár 75 éve folyamatos.

³³ [Forgalomba kerül az új értékálló forint](#), 1946. július

³⁴ United Nations Relief and Rehabilitation Administration, az ENSZ nemzetközi segélyszervezetének (1943–1947) célja a háború által sújtott országok segítése, gazdaságuk talpra állítása volt. Az internetes források utolsó megtekintése: 2021. 07. 09.

Levéltári források

HU BFL Budapest Főváros Levéltára
XIV.52. Gámenczy Béla jogász, székesfővárosi képviselő iratai (1915–1981)

Nyomtatott források, forráskiadások

Anka naplója 2002

[Anka naplója. feljegyzések a háborús Budapestről.](#) Budapesti Negyed 37. 2002. ősz.

[Budapest Székesfőváros Törvényhatósági Bizottság közgyűlési jegyzőkönyvei, 1946](#)

Csongrádi Dolgozók Szava, 1946.

Géra 2020

Budai úrinők romlakásban. Levelek a Fény utcából 1944–1947. Szerk.: Géra Eleonóra. Bp., 2020.

Ludas Matyi, 1946.

Helbing 1946

Helbing Ferenc: Emlékezéseim. Kézirat, 1946. Magyar Nemzeti Galéria, Adattár 2/575/1982/2b

Márai 2014

Márai Sándor: Föld, föld! Bp., 2014.

Szebeny 2015

Szebeny Klára: 103 el nem küldött levél Buda ostromáról. Bp., 2015.

Felhasznált irodalom

Ausch 1958 Ausch Sándor: Az 1945–1946. évi infláció és stabilizáció. Bp., 1958.

Garami 2013 Garami Erika: Az „aranyvonat”, a monetáris aranykészlet története: 1944–1946. *Éremtani lapok*, 2013. június 139. sz. 3–12 p.

Garami 2020 Garami Erika: [Kölcsönjegy Budapest élelmezéséért.](#) Budapesti Levéltári Mozaikok 2020/4. DOI: [10.56045/BLM.2020.4](#)

Dobrossy 2002 Dobrossy István: Piac, vásár, sokadalom Miskolcon. Miskolc, 2002.

Impresszum
Budapesti Levéltári Mozaikok

A kiadó neve: Budapest Főváros Levéltára
A kiadó székhelye: 1139 Budapest, Teve u. 3-5.
Felelős kiadó: Dr. Kenyeres István főigazgató

Főszerkesztő: Dr. Simon Katalin
Szerkesztőség: Fazekasné Dr. Toma Katalin, Dr. Fehér Csaba, Dr. Garami Erika, Dr. Ternovác Bálint,
Dr. V. László Zsófia, Tóth Gergely (technika- és honlapfelelős)

A szerkesztőség elérhetősége: 1139 Budapest, Teve utca 3–5.; 1554 Budapest, Pf. 41.
e-mail: mozaikok@bparchiv.hu
ISSN 2939-6921